

Anna Niemcunowicz-Janica, Jerzy Janica, Maria Rydzewska-Dudek, Janusz Załuski, Tomasz Dopierała, Zofia Wardaszka, Iwona Ptaszyńska-Sarosiek, Magdalena Okłota

Sądowo-lekarskie i wiktymologiczne aspekty zabójstw na podstawie danych Zakładu Medycyny Sądowej AM w Białymstoku

Medico-legal and victimology aspects of homicides in the material of Białystok Institute of Forensic Medicine in the years 1982-2003

Z Zakładu Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Białymstoku
Kierownik: prof. dr hab. J. Janica

Celem pracy była analiza przypadków zabójstw na przestrzeni lat 1982-2003. Na 8780 wykonanych sekcji 7,4 % stanowiły zabójstwa. 31,2 % ofiar stanowiły kobiety, 68,8 % mężczyźni. Wśród ofiar płci żeńskiej przeważały kobiety zamężne, wśród ofiar płci męskiej, osoby wolne. Ponad połowa ofiar zginęła na miejscu zdarzenia, a 5,36 % przed upływem 48 godzin. Sprawcy w przypadku konfliktów zadawnionych, doraźnych i konfliktów w bójce najczęściej używali narzędzi twardych, tępych, tępokrawędzistych. W przypadku zabójstw na tle rabunkowym oraz na tle seksualnym dominowały uduszenia gwałtowne. Nie stwierdzono sezonowości występowania zabójstw.

The authors presented an analysis of homicides based on autopsy material collected at Institute of Forensic Medicine in Białystok in the years 1982-2003. Of 8,780 postmortem examinations, this type of death accounted for 7.4% of cases, including 31.2% women and 68.8 % men. Married individuals predominated among females, whereas the majority of male victims were single. Fifty-seven percent of victims died on the crime scene, 5.3% within 48 hours. In conflicts of long-standing, immediate conflicts and fights, the perpetrators most commonly employed hard, blunt or blunt-edged crime weapons. In cases of murder with robbery and sexual homicides, strangulation was the most frequently used method. No seasonal character in homicide prevalence was observed.

Słowa kluczowe: wiktymologia, medycyna sądowa, zabójstwa

Key words: victimology, forensic medicine, homicide

WSTĘP

Praca stanowi kontynuację badań prowadzonych w tutejszym Zakładzie od roku 1955. Analizę zabójstw zakończono w 1981 roku pracą zbiorczą zajmująca się tą tematyką. Na przestrzeni lat 1982-2003 w kraju doszło do istotnych zmian ustrojowych, brutalizacji życia i wzrostu przestępczości a jednocześnie do zubożenia społeczeństwa, narastania patologii w rodzinie i w jej otoczeniu. Ilościowa analiza zabójstw, stanowi podstawę do społecznej oceny szkodliwości tego zjawiska.

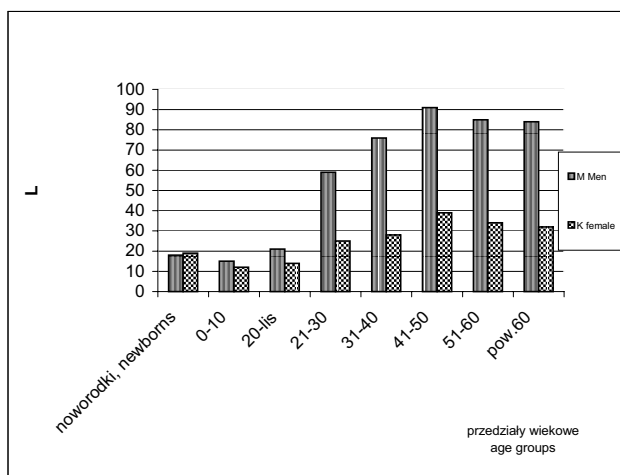
MATERIAŁ I METODY

Podstawą opracowania były protokoły sekcyjne z Zakładu Medycyny Sądowej AM w Białymstoku oraz akta spraw dotyczących zabójstw w latach 1982-2003. W analizie uwzględniono wiek i płeć ofiar, ich stan cywilny i zawód oraz miejsce zamieszkania i stan trzeźwości. Dokonano podziału ze względu na sezonowość dokonanych zbrodni, topografię uszkodzeń ciała i rodzaj użytego narzędzia, miejsce zbrodni i czas zgonu.

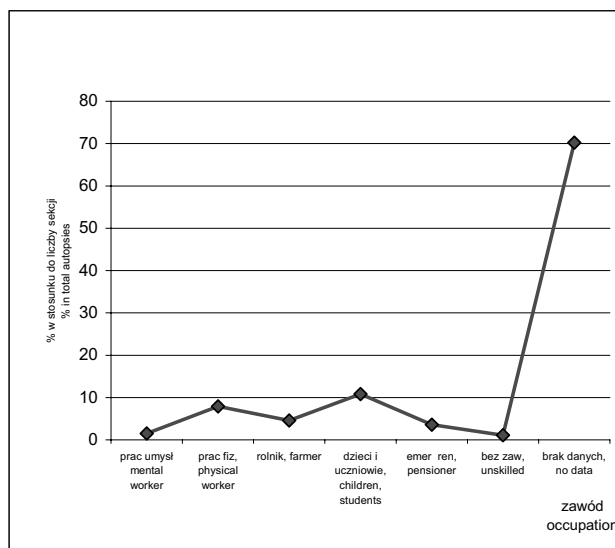
WYNIKI

W okresie 1982-2003 w białostockim Zakładzie Medycyny Sądowej na 8780 wykonanych sekcji zwłok, 652 stanowiły zabójstwa (co stanowi 7,42 % ogółu sekcji). Z tej liczby 31,2 % ofiar stanowiły kobiety (203 zgony), a 68,8 % mężczyźni (449 sekcji).

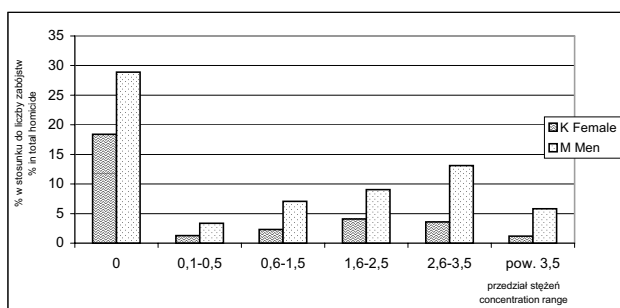
Ryc. 1. Wiek i płeć ofiar zabójstw.
Fig. 1. Age and gender of victims.

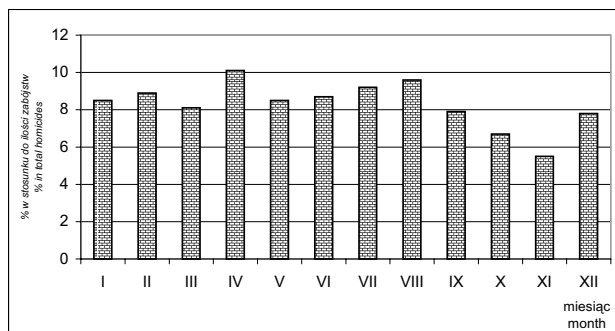
Ryc. 2. Zawód ofiary.
Fig. 2. Occupation of victims.

Ryc. 3. Stan trzeźwości ofiar.
Fig. 3. Sobriety status.

Ryc. 4. Sezonowość zabójstw.
Fig. 4. Seasonal distribution of homicides.

W porównaniu z okresem 1955-1981, gdzie zabójstwa stanowiły 4,05 % wszystkich sekcji, ilość zabójstw uległa podwojeniu.

Niestety w dostępnym materiale w większości przypadków nie dysponowaliśmy danymi o zawodzie ofiary, a w pozostałym materiale największą liczbę stanowili pracownicy fizyczni i uczniowie.

Analizując stan trzeźwości ofiar zabójstw stwierdzono, że najczęściej było osób trzeźwych. Kobiety stanowiły 18,4 % (w stosunku do całkowitej liczby zabójstw), to jest 115 osób. Mężczyźni stanowili 28,9 % (w stosunku do całkowitej liczby zabójstw), to jest 180 osób. Ofiary, u których stwierdzono powyżej 3,5 promilla alkoholu we krwi stanowiły w grupie kobiet 1,2 %, w grupie mężczyzn 5,8 %.

W ocenie wiktyologicznej istotną rolę odgrywa czas zabójstwa. Podkreśla się, że napady rabunkowe zdarzają się w porze nocnej oraz latem. Podobnie też lato sprzyja występowaniu sytuacji konfliktowych w rolnictwie i w czasie wyjazdów wypoczynkowych.

W naszym materiale najczęściej zabójstw stwierdzono w kwietniu, lipcu i w sierpniu, najmniej w październiku i listopadzie, nie były to jednak różnice znaczące i nie podlegały tak wyraźnym wahaniom jak samobójstwa.

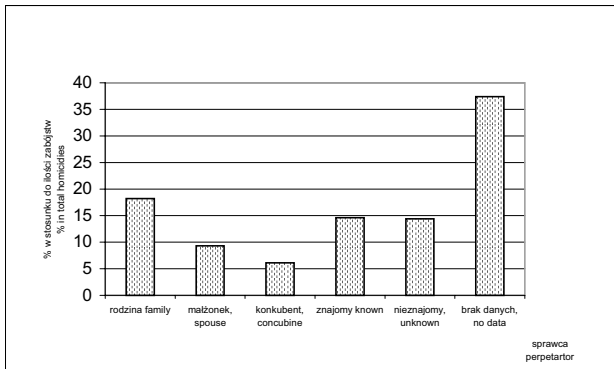
Związki łączące sprawców z ofiarami przedstawia rycina 5.

18,2 % (w stosunku do całkowitej liczby zabójstw) stanowili najbliżsi ofiary (ojciec, zięć, syn, brat), konkubenci stanowili 6,1 %, znajomi 14,6 %, małżonkowie byli sprawcami 9,3 % zabójstw.

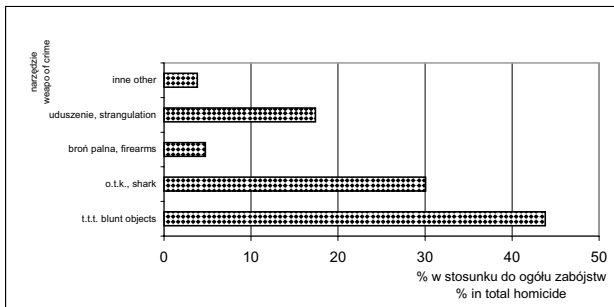
W analizowanym materiale stwierdzono niewielką przewagę zabójstw dokonanych w miastach, podobnie jak w analizowanym okresie 1955-1981 (50,7 %). 51,5 % zdarzeń miało miejsce w mieście. W tym mężczyźni stanowili 34,7 % ofiar, kobiety 16,8 %. Wśród ofiar zamieszkałych na wsi mężczyźni stanowili 34,2 %, kobiety 14,3 %.

Najczęściej używanymi przez sprawców narzędziami były narzędzia twarde, tępe, tępokrawędziste.

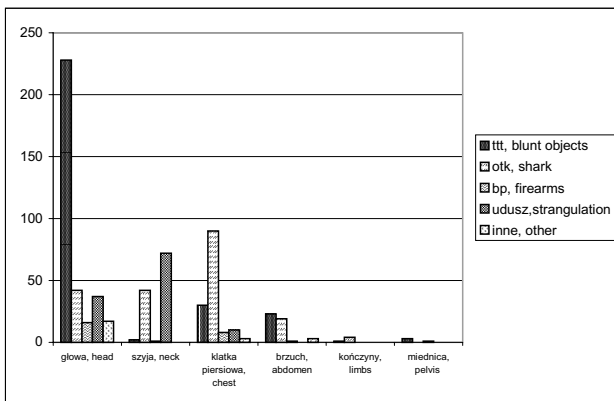
Ryc. 5. Związek ofiary ze sprawcą.
Fig. 5. Relationship between victims and perpetrators.

Ryc. 7. Rodzaj użytego narzędzia.
Fig. 7. Type of weapon used.

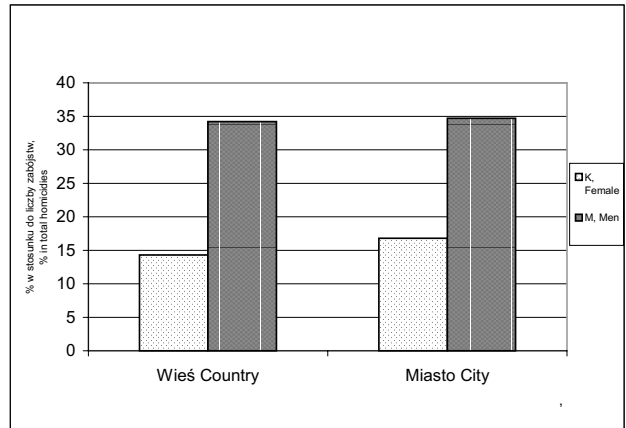
Ryc. 9. Topografia uszkodzeń ciała.
Fig. 9. Topography of body injuries.

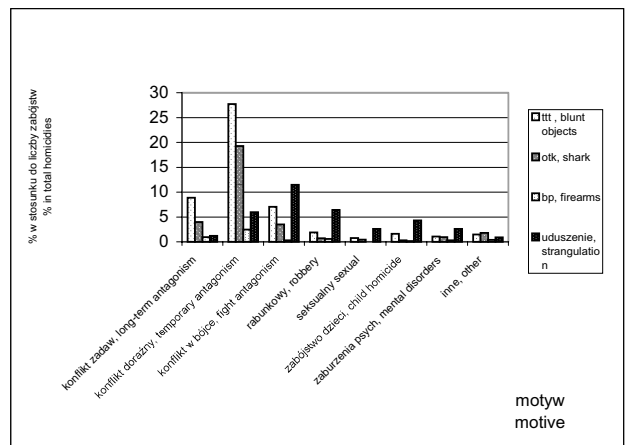
Używano ich zarówno w czasie konfliktów zadawnionych (8,9%), konfliktów doraźnych (27,7%) jak też w czasie bójki (7,1%). Narzędzia ostre, tnące najczęściej używane były w czasie konfliktów doraźnych (19,3% ogółu zabójstw), w przypadku konfliktów zadawnionych w 8,9%, w czasie bójek w 3,5% (ogółu zabójstw).

Obrażenia zadawane narzędziami twardymi, tępymi, tępokrawędzistymi najczęściej były zlokalizowane na głowie (228) a narzędziami ostrymi tnącymi na klatce piersiowej (90). Obrażenia z broni pal-

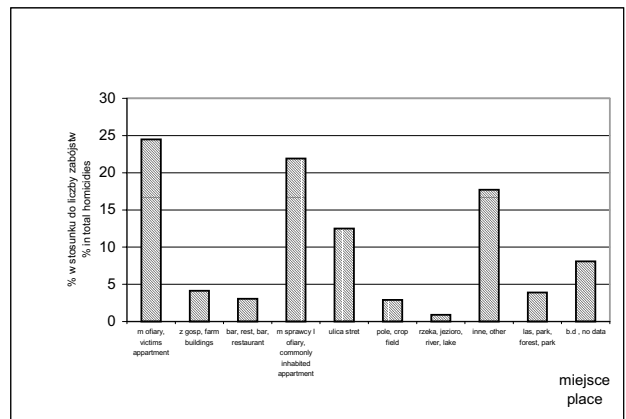
Ryc. 6. Miejsce zamieszkania ofiar.
Fig. 6. Place of residence of victims.

Ryc. 8. Motyw i rodzaj użytego narzędzia.
Fig. 8. Motive and character of crime weapon used.

Ryc. 10. Miejsce zabójstwa.
Fig. 10. Crime scene.

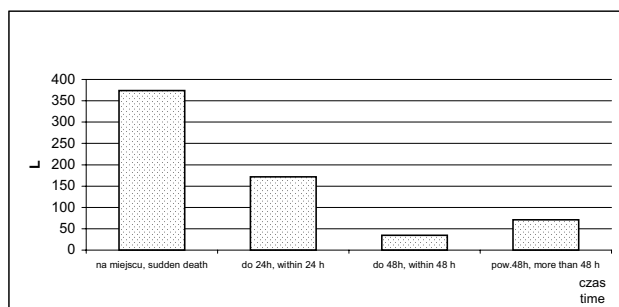

nej w 16 przypadkach dotyczyły głowy, w ośmiu klatki piersiowej.

24,5% zdarzeń miało miejsce w mieszkaniu ofiary, 21,9% we wspólnym mieszkaniu ofiary i sprawcy, 12,5% na ulicy, 3,9% w lesie i w parku, 4,14%

Ryc 11. Czas przeżycia ofiar.

Fig. 11. Survival of victims.

w zabudowaniach gospodarskich, 3,1 % w barze lub restauracji, 2,9 % nad wodą.

Najwięcej zabójstw dokonano w mieszkaniach ofiary lub wspólnym mieszkaniu ofiary i sprawcy. Ze względu na rolniczy charakter terenu naszego województwa około 7 % zająć ma miejsce na polu i w zabudowaniach gospodarczych, na tle konfliktów o tzw. „miedzę” oraz o inwentarz.

374 ofiary (57 %) zginęły na miejscu zdarzenia, 172 przed upływem 24 godzin, a 35 (5,3 %) przed upływem 48 godzin od czasu doznania obrażeń ciała.

DYSKUSJA

Analiza materiału sekcyjnego i akt sprawy pozwoliła na wykazanie wzrostu liczby zabójstw na przestrzeni lat 1982-2003 w stosunku do liczby wykonywanych sekcji prawie dwukrotnie, a wzrost taki obserwowali też w latach 1970-1991 i 1986-1991 Brodziak i wsp. [1] i Mścicka-Śliwka i wsp. [4]. W przeciwieństwie do Marka i wsp. [3] analizowany materiał zawierał również przypadki dzieciobójstwa. W latach 1955-1981 największą grupę ofiar stanowili mężczyźni w wieku 19-30 lat, czyli osoby w okresie największej aktywności życiowej, którzy uczestniczyli w bójkach i wszczynali awantury, co zgadza się z ustaleniami Marka i wsp. [3] i Janicy i wsp. [2], natomiast w obecnie analizowanym okresie nieco więcej ofiar to mężczyźni w wieku 41-50 lat. O ile w latach 1955-1981 większość ofiar stanowiły osoby pracujące fizycznie, to w latach 1982-2003, w zakresie posiadanych przez nas informacji, największą grupę stanowili pracownicy fizyczni oraz dzieci i uczniowie. Zwraca uwagę spadek ilości trzeźwych kobiet – ofiar zabójstw, o ile w okresie poprzednim kobiety trzeźwe stanowiły 75 %, to w okresie obecnie analizowanym stanowią 18,4 %. Odsetek trzeźwych mężczyzn praktycznie nie zmienił się (1955-1981 – 29,7 %, 1982-2003 – 28,9 %). W naszym materiale najwięcej zabójstw stwierdzono w kwietniu, lipcu i sierpniu, najmniej w październiku i listopadzie, nie były to jednak różnice znaczące i nie

podlegały tak wyraźnym wahaniom jak samobójstwa. W naszym materiale najczęściej urazy zadawane były przez członków rodziny (ojciec, zięć syn), podobnie jak w analizowanym okresie poprzednim, z tą jednak różnicą, że w ponad 35 % przypadków nie mieliśmy danych o sprawcy. Ofiary nieco częściej zamieszkiwały w mieście niż na wsi, co nie zmieniło się na przestrzeni dwóch analizowanych okresów. Ofiary zabójstw najczęściej ginęły we własnym mieszkaniu od urazów zadanych narzędziami twardymi, tępyimi, tępokrawędzistymi z powodu konfliktów doraźnych i zadawnionych. Obrażenia te najczęściej dotyczyły głowy. Potwierdzają to badania Janicy i wsp. [2] oraz Marka i wsp. [3]. Urazy zadane narzędziami ostrymi tnącymi zadawane były w okolicę klatki piersiowej i głowy, najczęściej w czasie konfliktów doraźnych, a 57 % ofiar zginęło na miejscu zdarzenia, co jest odsetkiem znacznie niższym w porównaniu z prawie 83 % śmiertelnością w okresie poprzednim. Liczba zadławień na przestrzeni analizowanych lat jest równomierna i dotyczy głównie zabójstw kobiet na tle seksualnym. Nie stwierdziliśmy również wzrostu użycia broni palnej w przeciwieństwie do Treli i wsp. [5].

PIŚMIENNICTWO

1. Brodziak T., Kordel K. Żaba Cz.: Struktura zabójstw w świetle materiału Zakładu Medycyny Sądowej w Poznaniu w latach 1970-1991, *Postępy Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 1995, 2, 217-226.
2. Janica J., Dopierała T., Józwiak T., Załuski J.: Sądowo-lekarskie i wiktymologiczne aspekty zabójstw na podstawie danych Zakładu Medycyny Sądowej AM w Białymstoku z lat 1955-1981, *Problemy Kryminalistyki*, 1983, 161: 458-467.
3. Marek Z., Kołodziej J., Gross A.: Zabójstwa w Krakowie w latach 1881-1980, *Arch. Med. Sąd. Krym.*, 1984, 34 (3), 199-204.
4. Miścicka-Śliwka D., Śliwka K., Bloch-Bogusławska E., Przygońska J., Drewniak M., Domaniewska J., Sygit B.: Struktura zabójstwa na terenie województwa bydgoskiego w latach 1986-1991, *Postępy Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 1995, 2, 227-234.
5. Trela F., Kunz J., Bolechała F., Kowalski P., Moskała A., Rajtar R.: Przepięstwa przeciwko życiu – analiza porównawcza materiału krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej w latach 1986-1990 i 1990-2000, *Arch. Med. Sąd. Krym.* 2002, 2 (1), 1-6.

Adres pierwszego autora:

Anna Niemcunowicz-Janica
Zakład Medycyny Sądowej w Białymstoku
ul. Waszyngtona 13
15-230 Białystok